

Alman Subayların Askerî Modernleşme Üzerindeki Etkisi: Geç Dönem Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'in Karşılaştırmalı İncelemesi

Rahman NURDUN

Dr., Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi, Ankara.

E-Mail: rnurdun@gmail.com

ORCID ID: 0009-0009-1677-5226

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 10.11.2023 Kabul Tarihi / Accepted: 26.05.2024

ÖZ

NURDUN, Rahman, **Alman Subayların Askerî Modernleşme Üzerindeki Etkisi: Geç Dönem Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'in Karşılaştırmalı İncelemesi**, CTAD, Yıl 20, Sayı 40 (Bahar 2024), s. 101-128.

Bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'de 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Alman subaylarının askerî modernleşme üzerindeki rolünü incelemektedir. İki farklı bağlamda olsa da her iki ulus silahlı kuvvetlerini Alman askerî uzmanlığına başvurarak yeniden yapılandırmıştır. Sultan II. Abdülhamit Dönemi'nde, Alman subayları, Osmanlı Ordusu'nu modernleştirmede yeni taktikleri, eğitim yöntemlerini ve organizasyon yapılarını tanıtarak önemli bir rol oynamıştır. Bu iş birliği, Osmanlı Ordusu'nu jeopolitik zorluklar ve iç reformlar karşısında güçlendirmeyi amaçlamıştır. Öte yandan, Milliyetçi Çin'de, özellikle 1920'ler ve 1930'larda Alman askerî danışmanları, Çin silahlı kuvvetlerinin profesyonelleşmesine ve modernleşmesine katkıda bulunmuş, disiplin, teknoloji edinimi ve doktriner

gelişme üzerinde odaklanmışlardır. Bu alışma, ana kaynakları ve tarih yazımını inceleyerek, Alman subayların bu iki ülke üzerindeki etkisinin doğasını ve kapsamını karşılaştırmakta; kültürel, siyasi ve stratejik faktörlerin bu etkiyi nasıl şekillendirdiğini araştırmaktadır. Ayrıca, benzerlikleri ve farklılıkları vurgulayarak, Batı dışı bağlantılarda asker modernleşmenin dinamiklerini ve Alman asker uzmanlığının küresel asker gelişmeler üzerindeki kalıcı etkisini açığa çıkarmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Çin, Almanya, II. Abdülhamit, Chiang Kai-shek

ABSTRACT

NURDUN, Rahman, **The Impact of German Officers on Military Modernization: A Comparative Study of the Late Ottoman Empire and Nationalist China**, CTAD, Year 20, Issue 40 (Spring 2024), pp. 101-128.

This study examines the influence of the German officers' corps on military modernization in Ottoman Empire and Nationalist China during the late 19th and early 20th centuries. Despite disparate contexts, both nations engaged German military expertise to reform their armed forces. Under Sultan Abdülhamit II, German officers played a pivotal role in modernizing the army, introducing new tactics, training methods, and organizational structures. This collaboration aimed to bolster the Ottoman military amidst geopolitical challenges and internal reforms. Conversely, in Nationalist China, German military advisors, particularly during the 1920s and 1930s, contributed to the professionalization and modernization of the Kuomintang (KMT) forces, emphasizing discipline, technology acquisition, and doctrinal development. Through examining primary sources and historiography, this study compares the nature and extent of German officers' influence in these two countries, and explores how cultural, political, and strategic factors shaped their contributions. By highlighting similarities and differences, this analysis sheds light on the dynamics of military modernization in non-Western contexts and the enduring impact of German military expertise on global military affairs.

Key Words: Ottoman Empire, China, Germany, II. Abdülhamit, Chiang Kai-shek

Giriş

XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında, küresel manzara içinde i çekişmeler ve dış tehditlerle boğuşan Batı dışı devletlerin yükselişi belirginleşmiştir. Bu devletler arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Çin

Cumhuriyeti, çok sık yabancı müdahale ve iç istikrarsızlığın mağduru olmuştur. Toprak bütünlüğünü ve ulusal egemenliği koruma zorunluluğuyla karşı karşıya kalan liderler, her iki ülkede askerî modernizasyonun acil gerekliliğini fark etmişlerdir. Bir zamanlar güçlü bir imparatorluk olan Osmanlı Devleti, iç isyanlar ve dış baskılar karşısında gücünün azaldığını görmüştür. Benzer şekilde Çin, parçalanmış, kendisini savaş ağalarının kontrol için mücadele ettiği ve Kuomintang'ın (Milliyetçi Çin Partisi) merkezî otoriteyi kurmaya çalıştığı bir ortamda bulmuştur. Farklı tarihsel bağlamlara sahip olmalarına rağmen her iki devlet, dış saldırılara karşı savunma kapasitelerini modernleştirmek ve iç istikrarı sağlamak hususlarında ortak bir zorunluluğa sahip olmuşlardır. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nin ve Çin'in liderleri, askerî disiplin ve teknolojik ustalığı ile tanınan Almanya'ya yönelmişlerdir. Prusya askerî mükemmeliyet geleneğine sahip olan Alman askerî danışmanları, her iki devletin modernleşme çabalarında kilit rol oynamışlardır. Bu danışmanlar, uzmanlık bilgisini, eğitim programlarını ve stratejik rehberliği transfer ederek Osmanlı Devleti ve Çin'in askerî kurumları üzerinde kalıcı izler bırakmışlardır. Konuyla ilgili bilimsel literatür kısıtlı olmakla birlikte Alman askerî danışmanların Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin üzerindeki etkisinin karşılaştırmalı analizi, Batı dışı devletlerdeki askerî modernleşme dinamiklerine ilişkin önemli çıkarımlara ulaşma imkânı sunmaktadır. Bu iki örnek arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek Alman askerî uzmanlığının önemi ve Osmanlı Devleti ile Çin'in askerî gelişimi üzerindeki etkisi açığa çıkarılabilir.

Bu çalışma, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlayarak, benzer zorluklarla karşı karşıya kalan Batı dışı iki devletin askerî kapasitelerini şekillendirmede Alman danışmanların rolünü irdelemektedir. Tarihsel kaynakları ve arşiv belgelerini ayrıntılı bir analize tabi tutarak dış yardımın, yerli reform çabalarının ve jeopolitik zorunlulukların askerî modernleşme sürecindeki karmaşık etkileşimini aydınlatmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda Geç Osmanlı Dönemi'nde Osmanlı İmparatorluğu ve Çin'in modernleşme sürecinde yaşadıkları deneyimleri inceleyerek, askerî kapasiteleri artırmak ve karmaşık küresel güç politikalarını yönetmek için dersler çıkarmayı hedeflemektedir. Çalışma, öncelikle XIX. yüzyıl sonları ve XX. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'in tarihsel arka planını ele almakta, daha sonra Alman subayların Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin ordularındaki etkisini incelemekte, üçüncü olarak Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'deki Alman subaylarının etkisinin doğasını ve boyutunu karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir. Son olarak, Alman subayların Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'deki askerî modernleşme üzerindeki etkisi ile ilgili temel bulguları özetleyerek, Batı dışı askerî modernleşmenin anlaşılmasına ve özellikle Alman

askerî uzmanlığının iki farklı ülke üzerindeki etkisinin yansımalarına ilişkin daha geniş düşüncelere yer vermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. Yüzyıl Sonlarındaki Genel Görünümü

Sultan II. Abdülhamit 31 Ağustos 1876 tarihinde tahta çıktığında Osmanlı Devleti önemli iç ve dış sorunlarla uğraşmaktaydı. İç çekişmeler, ekonomik zorluklar ve reform çağrılılarıyla boğuşmaktaydı. Bir başka deyişle reform hareketleri, milliyetçilik, ekonomik mücadeleler ve siyasi istikrarsızlık başlıca iç zorlukları oluşturmaktaydı. 19. yüzyıl ortalarında başlatılan Tanzimat reformları, Osmanlı Devleti'ni modernleştirme ve merkezileştirmeyi amaçlamaktaydı.¹ Ancak II. Abdülhamit tahta çıktığında Osmanlı toplumu içindeki çeşitli fraksiyonlar arasında reformların hızı ve kapsamıyla ilgili artan bir memnuniyetsizlik vardı. Yunanlılar, Ermeniler ve Balkan milletleri gibi imparatorluğun etnik azınlıkları arasında özellikle milliyetçi hareketler, devlet otoritesi için önemli tehditlerden birini oluşturmaktaydı. Bu hareketler, daha fazla özerklik veya tam bağımsızlık arayışında olup periyodik isyanlara ve çatışmalara yol açmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu, yüksek borç, enflasyon ve ticaretle düşüş de dâhil olmak üzere ekonomik zorluklarla da karşı karşıyaydı. Bu durum, sosyal gerilimleri artırmakta, devletin etkili bir şekilde yönetme yeteneğini zayıflatmaktaydı. İmparatorluk, darbeler ve siyasi muhalefet de dâhil olmak üzere bir dizi siyasi çalkantı da yaşamıştı ve bu da istikrarı ve yönetimi daha da zayıflatmıştı.² Uluslararası alanda ise imparatorluk, zayıflayan durumunu sömürmek isteyen Avrupalı güçlerin baskılarıyla karşı karşıyaydı. Avrupalı güçler, özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya, emperyalist çıkarlarını genişletmekteydi. Zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu'nu toprak genişletme, ekonomik sömürü ve stratejik üstünlük açısından olgun bir hedef olarak görmekteydiler. Avrupalı güçler arasındaki rekabet, Osmanlı topraklarının kaderi üzerindeki çıkar çatışmalarını artırmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu, özellikle Kırım Savaşı (1853-1856) ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda önemli toprak kayıpları yaşamıştı.³ Bu gelişmeler karşısında Osmanlı İmparatorluğu'nun diplomatik statüsünü güçlendirmek için ordunun güçlendirilmesi, dolayısıyla askerin yeniden yapılandırılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Almanya'nın Fransa'ya karşı askerî başarısından da etkilenen Sultan II. Abdülhamit, Almanya İmparatoru II. Wilhelm'den yardım talep ederek orduyu yeniden yapılandırmak ve geleneksel

¹ Bernard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, 2nd edition, Oxford University Press, 1968, s. 74-128; Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi: Batıcılık*, İletişim Yayınları, 1991, s. 13-17.

² Abdullah Saydam, "Osmanlı Harbiye'sinde Siyasi Muhalefet (II. Abdülhamit Dönemi)", *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9 Sayı 1, 2019, s. 1-35.

³ Bu savaşlar hakkında geniş değerlendirme için bk. Murat Nalçacı, "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Sürecinde Rusya Ordusu", *Tarih Dergisi*, Sayı 54, Aralık 2013, s. 149-172.

imparatorluk güçlerine karşı Almanya'yı Osmanlı İmparatorluğu ile uyumlu hale getirmek için askerî heyetler gönderilmesini istemiştir.⁴ Ordunun Osmanlı İmparatorluğu içinde önemli bir etki ve karar alma gücüne sahip olduğunu iyi bilen Almanya, bu fırsatı tereddütsüz değerlendirmiştir.⁵ Çalkantılı bir dönemde tahta geçen Sultan II. Abdülhamit, birçok zorluğa karşı mücadele ederken, Almanya'nın, İngiltere, Fransa ve Rusya arasındaki emperyalist rekabete geç katılmış olmasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasına dâhil olmadan, ülkede ekonomik, ticari, askerî ve sermaye yatırımlarıyla barışçıl bir rol oynama çabası dikkati çekmiştir.⁶ Bu durum, Sultan'ın Almanya'yı diğer güçlerden daha az tehlikeli bulmasına ve Osmanlı Devleti'nin dağılmasını geciktirmek için emperyalist rekabeti kullanma çabasına yol açmıştır,⁷ Almanya ile askerî işbirliği, II. Abdülhamit'in Osmanlı Ordusu'nu yeniden örgütlemesi için bir öncelik haline gelmiştir. Abdülhamit, Almanya'yı, askerî yardımlar konusunda tek seçenek olarak görmüş olsa da Fransa'yı devre dışı bırakmak istememiştir. Lakin Fransa'nın II. Abdülhamit'in talebine olumsuz yanıt vermesi, Almanya'nın sunmuş olduğu askerî yardım teklifini öne çıkarmıştır.⁸ Dolayısıyla Osmanlı-Alman yakınlaşmasının en önemli nedenleri arasında, Sultan II. Abdülhamit'in kişisel tercihi ve Almanya'nın askerî başarısı yer almaktadır.⁹ Ortaylı'ya göre, Osmanlı-Alman yakınlaşması, özellikle, Sultan II. Abdülhamit'in 1880'de bir dizi sivil ve askerî uzman talebini Almanya'nın 24 Aralık 1882'de kabul etmesiyle önemli bir ivme kazanmıştır.¹⁰ Nitekim 11 Nisan 1882'de Osmanlı Devleti hizmetine katılmak üzere Albay Kaehler, Piyade Yüzbaşı Kamphövener, Topçu Yüzbaşı Von Hobe ve Dragon Alayı'ndan Yüzbaşı Ristow İstanbul'a geldiklerinde, görevleri sadece rehberlik etmek ve emir vermek olarak

⁴ Kemal Beydilli, "II. Abdülhamit Devrinde Gelen ilk Alman Askerî Heyeti Hakkında", *İÜ Tarih Dergisi*, sy. 32, 1979, s.481; Mustafa Ergün, "Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 17, Mart 1990, s. 435-457.

⁵ Bülent Durgun, "Turkish-German Military Relations and the Balkan Wars", *Tarih ve Günce, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, Cilt I, Sayı 1, 2017 Yaz, s. 217-238.

⁶ Necmettin Alkan, "Sultan II. Abdülhamit Dönemi ve Osmanlı Diplomasisi", *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tabiki*, Ed. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya - Uğur Kurtaran, Altınordu Yayınları, 2018, s. 220-223.

⁷ Cenk Reyhan, "Türk-Alman İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı (1878-1914)", *Belleten*, Sayı 69, 2005, 217-266.

⁸ Mehmet Beşirli, "II. Abdülhamit döneminde Osmanlı Ordusunda Alman Silahları", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı: 16, 2004/1, s. 121-139.

⁹ Fahir Armaoğlu *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1997, s. 529-530.

¹⁰ İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğunda Alman Niifuzu*, Kaynak Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 73-74.

tanımlanmıştır.¹¹ Bir yıl sonra, yani 1883'te, askerlik ve subay eğitimi konusunda uzman olan Von Der Goltz'ın anılan heyete katılmasıyla aynı yıl içinde gelen mülkî ve askerî heyet üyelerinin sayısı 13'e yükselmiş.¹² Böylece Sultan II. Mahmut Dönemi'nde İstanbul'a gelen Yüzbaşı Moltke ve Teğmen Bergh'den oluşan ilk Alman askerî heyetinden¹³ sonra, Albay Kaehler başkanlığındaki bu ikinci Alman askerî heyeti tarih sayfasında yerini almıştır.

Sözü edilen Alman subayları, sadece askerî okullarda ve komisyonlarda danışmanlık yapmamış, zamanla, nezaret ve büyük birlik karargâhlarında da görev almışlardır.¹⁴ Son olarak Liman Von Sanders, 1913-1918 yılları arasında üçüncü Alman Askerî Heyeti'ne başkanlık yapmıştır.¹⁵ Bu askerî heyetlerin ana sorumlulukları, Osmanlı Ordusunun yapısı ve durumuyla ilgili raporlar hazırlamak ve gerekli reformlar ve yeniden yapılanma konusunda önerilerde bulunmak şeklinde belirlenmiştir.¹⁶

Milliyetçi Çin'in 20. Yüzyıl Başlarındaki Genel Görünümü

20. yüzyılın başlarında Milliyetçi Çin'in tarihsel arka planı oldukça karmaşıktır ve çeşitli siyasi gelişmeler, yabancı müdahaleler ve ekonomik zorluklarla şekillenmiştir. Siyasi gelişmelere bakıldığında, Qing Hanedanı'nın çöküşü ve Cumhuriyetin ilanıyla Çin siyasi arenası büyük bir değişimle karşı karşıya kalmıştır. Ancak bu dönemde siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar da yaşanmıştır. Savaş Ağaları Dönemi olarak bilinen bu süreçte, savaş ağaları, çeşitli bölgelerde otoriteyi ele geçirmiş ve merkezî hükûmetin otoritesi zayıflamıştır. Bu, ülkede siyasi bölünmeye ve kaosa yol açmıştır. Kuomintang liderliğindeki Milliyetçi Hareket, Çin'in yeniden birleştirilmesi için ve yabancı müdahalelere karşı bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Ancak iç savaş ve parti içi çatışmalar, hareketin birliğini ve etkinliğini sınırlandırmıştır.¹⁷ Öte yandan 19. yüzyılın sonlarından itibaren Çin,

¹¹ Jehuda L. Wallach, *Bir Askerî Yardımın Anatomisi*, Çev. Fahri Çelöcer, 2nci Baskı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1985, s. 32.

¹² Kemal Beydilli, "Colmar Von Der Goltz Paşa'nın Gelişine Kadar Prusya-Alman-Osmanlı Siyasî ve Askerî Münasebetlerine Kısa Bir Bakış", *20'nci Yüzyıl Başına Kadar Türk Askerî Eğitiminin Tarihi Gelişimi*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1983, s. 13-18.

¹³ Wallach, *age.*, s. 9-10.

¹⁴ Mesut Uyar, "Sanders Askerî Yardım Misyonu (1913-1918)", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, Yıl 15, Sayı 30, Güz 2019, s. 29-84.

¹⁵ Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, Çev. Örgün Ugurlu, Yeni Gün Haber Ajans Yayını, 1999, s. 9-24.

¹⁶ Ortaylı, *age.*, s. 60.

¹⁷ Zhang Shunliang, "Lùn Guómíndǎng gǎizhǔ pài yǔ Zhōngyuán dàzhàn" (Kuomintang'ın Yeniden Yapılanma Fraksiyonu ve Orta Çin Meydan Savaşı Hakkında Bir Tartışma), *Zhèngxiù tóngshì jiàoyù*

çeşitli Avrupa güçlerinin ve ABD'nin etkisi altına girmiştir. Bu dönemde yabancı devletler, Çin'e karşı ekonomik, siyasi ve askerî müdahalelerde bulunmuştur. Özellikle "Açık Kapı Politikası" adı verilen bir dizi anlaşmayla Çin, yabancı devletlerin ticarete eşit erişim taleplerine maruz kalmıştır.¹⁸ Ekonomik zorluklar açısından bakıldığında, 20. yüzyılın başlarında Çin ekonomisi hala tarım ve el sanatlarına dayanmaktaydı. Ancak Batı'nın etkisiyle kapitalist ekonomik modellere doğru bir değişim yaşanmıştır. Yabancı müdahaleler, özellikle uyuşturucu ticareti gibi zararlı uygulamalar ve ekonomik sömürü, Çin ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Ekonomik bölünmeler ve iç savaşlar, ülkenin ekonomik kalkınmasını engellemiştir, halkın yaşam koşullarını zorlaştırmıştır.¹⁹

Öte yandan, Çin'de birçok bölgesel savaş ağası ortaya çıkmış ve iç savaşlar, merkezi hükûmetin otoritesini zayıflatmış, ulusal birliği engellemiştir. Bu savaş ağalarının arkasında çeşitli büyük yabancı güçlerin desteği ve müdahalesi bulunmaktadır. Bu büyük güçler genellikle kendi çıkarları doğrultusunda savaş ağalarını destekleyerek veya manipüle ederek iç çekişmeleri kendi lehlerine kullanmışlardır. Bu müdahaleler, Çin'in bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü tehlikeye atmış, ülkede kaosu artırmıştır. Sonuç olarak Çin, siyasi bölünme, iç çatışmalar,²⁰ yabancı müdahaleler ve ekonomik zorluklarla mücadele etmiş, bu faktörler Milliyetçi Çin'in bağımsızlık ve kalkınma hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmış,²¹ ülkeyi iç savaşa ve istikrarsızlığa sürüklemiştir.

Çin ve Almanya arasındaki ilişkiler, Qing Hanedanı'nın son dönemlerinde başlamıştır. O zamanlar Almanya, Çin'e saldıran Batı güçlerinden biriydi ve Çin-Alman ilişkilerinin temeli eşitsiz bir antlaşma rejimine dayanmaktaydı. İlk dönem Çin-Alman ilişkilerinde, Almanya, Çin'e askerî teknoloji, üretim ekipmanları,

xuébào, Sayı 8, Haziran 2011, s.181-20¹⁸ Li Minzhi, Shi Junlong ve Ruan Pengyu, 1930-1950 Niándài de Zhōnghuá Mínguó wàijiāo zhèngcè (1930-1950 Yılları Arasındaki Çin Cumhuriyeti'nin Dış Politikası), *Dōngbài Dàxué Túbùguān Guān Kān*, Sayı 9, 2016, s. 67-68.

¹⁸ Li Minzhi, Shi Junlong ve Ruan Pengyu, 1930-1950 Niándài de Zhōnghuá Mínguó wàijiāo zhèngcè (1930-1950 Yılları Arasındaki Çin Cumhuriyeti'nin Dış Politikası), *Dōngbài Dàxué Túbùguān Guān Kān*, Sayı 9, 2016, s. 67-68.

¹⁹ Hou Qiang, "Wǎn Qīng wàijiāo héyuē yǔ jìndài Zhōngguó fāzhi xiàndàihuà de qimeng" (Geç Qing Hanedanı Dönemindeki Dış Politika Antlaşmaları ve Modern Çin Hukuk Sisteminin Aydınlanması), *Yúnnán shèhuì kēxué*, No.3, 2005, s. 107-109.

²⁰ Zhang Shunliang, agm., s. 181-202.

²¹ Hu Yuhai, "Jìndài Zhōngguó jūnfǎ zhèngzhì de xíngchéng jí tèzhēng" (Modern Çin'de Savaş Lordu Siyasetinin Oluşumu ve Özellikler), *Shèhuì kēxué jì kān*, No. 1, 2003, s. 122-128.

gemiler ve silahlar ihraç eden başlıca ülkelerden biri olmuştur.²² Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Almanya, Çin silah piyasasının yarısından fazlasını kontrol etmiştir.²³ Birinci Dünya Savaşı, Çin-Alman ilişkilerinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Savaştan sonra Almanya, Çin'deki tüm ayrıcalıklarını kaybetmiş, ancak tarih, mağluplara başka bir fırsat sunmuştur. 1920'lerin ortalarında Çin-Alman ilişkileri, sadece yeniden kurulmakla kalmamış, aynı zamanda umut vadeden bir gelecek de sergilemiştir. Bazı Çinlilerin gözünde, Almanya, eşitlik temelinde ilişki kurulabilecek tek gelişmiş endüstri ülkesidir; bazı Almanların gözünde ise Çin, Alman ekonomisini canlandırmak için karşılıklı ticaret yapabilecekleri bir ortaktır.²⁴ Bu öyle bir döneme denk gelmiştir ki, hem Çin'in kuzeyindeki Beiyang Hükûmeti, hem de güneydeki Milliyetçi Çin Parti Hükûmeti ve bazı yerel güçlü askerî liderler, Almanya ile ekonomik ve askerî işbirliği yapmayı ummaktaydı. Ancak Çin'deki siyasi durumun aşırı karmaşıklığı nedeniyle Alman Weimar Hükûmeti, bahsi hangi tarafa oynaması gerektiğini bir türlü belirleyememiştir. Milliyetçi Çin Partisi, iç savaşta galip gelmiş ve 1927 yılında Chiang Kai-Shek başkanlığında Nanking'de Milliyetçi Çin Hükûmeti kurulmuştur.

Chiang Kai-Shek'in Almanlara olan ilgisi, Alman Ordusunun eğitilmiş olması ve silahlarının kaliteli olması nedeniyle Çin Ordusunun dönüştürülmesine örnek olabileceği inancından kaynaklanmaktadır. Daha derin bir sebep ise Almanlara duyduğu sempati ve hayranlıktan gelmekteydi. Gençlik yıllarında Chiang Kai-Shek, Çin'in Almanya'dan çok şey öğrenmesi gerektiğine inanmış, Çin'in birleşmesini sağlamak için Bismarck'ın "demir ve kan politikası"nı rehber ilke olarak benimsemeyi savunmuştur. Hatta daha sonra "*Alman milletinin büyük rubu geleceğimizin modeli olacak*" gibi bir sloganı bile öne sürmüştür. Gerçek ihtiyaçlar ile uzun süredir devam eden hayranlık birleşince Chiang Kai-Shek'in Almanya'ya olan bağlılığı güçlenmiştir. Nitekim 1927'de Chiang Kai-Shek, Mareşal Paul Von Hindenburg'un sağ kolu olan General Erich Von Ludendorff'un KMT'nin baş askerî danışmanı olarak atanmasını talep etmiştir. Ancak askerî ünvanını ve 1919 Versay (Versailles) Antlaşması'nın Almanya'ya getirdiği kısıtlamaları göz önüne alan Ludendorff, durumu, değerlendirmesi için eski Operasyonlar Şefi Albay Max Bauer'e bildirmiştir. Bauer'in 1927'deki ziyareti, iki ülke arasında on yıllık bir

²² Xiao Jiandong, "Xīnhài Géming duì Zhōng-Dé guānxì de yǐngxiǎng" (1911 Devrimi'nin Çin-Alman İlişkilerine Etkisi), *Wúhàn Dàxué Xuébào Rénwén Kēxué Bǎn*, Volume 54, No.5, 2001, s. 591-597.

²³ Wang Zhenhua, *Kàngzhàn shíqī wàiguó duì Huá jūnshì yuánzhù* (Japonya'ya Karşı Savaş Yıllarında Çin'e Yabancı Ülkeler Tarafından Yapılan Askerî Yardım) Tâibēi: Huánqióu Shūjū, 1987, s. 27, 50-51.

²⁴ Chen Yi-xin, "Zhōng-Dé guānxì yǔ Zhōngguó xiàndàibù ài móshì (Çin-Alman İlişkileri ve Çin'in Modernleşme Modeli), *Èrshíyī Shìjì Shuāng Yuè Kan*, Ekim 1992, No.13, s. 65-66.

askerî ilişkinin başlamasına neden olmuştur. Ancak bu ilişki, büyük ölçüde, ekonomik yardım kisvesi altında gerçekleşmiştir. 1928'den 1937'ye kadar Çin'deki Alman danışmanların sayısı 40 ile 100 arasında değişmiştir. Danışmanlar genellikle Alman Ordusunun eski subayları olmuştur.²⁵

1927 yılı sonlarında Chiang Kai-Shek'in Şanghay'da Zhu Jiahua tarafından tavsiye edilen Alman emekli Albay Max Bauer ile bir araya geldiği bilinmektedir. İki bir hafta boyunca uzun görüşmeler yapmışlardır. Bauer, Çin'in askerî ve ekonomik yeniden yapılanması konusunda birçok öneride bulunmuş, Chiang Kai-Shek'in takdirini kazanmıştır.²⁶ Daha sonra 1938 yılına kadar, sırayla, emekli Albay Hermann Kriebel, emekli Korgeneral Georg Wetzell, emekli Orgeneral Hans Von Seeckt ve emekli Orgeneral Alexander Von Falkenhausen Çin'de görev yapan Alman Askerî Heyeti'ne başkanlık etmişlerdir.²⁷ Bu Alman danışmanlar içinde Von Hindenburg'un halefi General Hans Von Seeckt ve General Alexander Von Falkenhausen Almanya'nın en parlak askerî zekâlarını temsil etmişlerdir.²⁸

Çinli tarihçilere göre Chiang Kai-Shek'in yukarıda belirtilen şekilde davranmasının başlıca nedenleri şu şekildedir; Birincisi, Chiang, savaş sonrası Almanya'nın uluslararası konumunu analiz ederek Almanya'nın “emperyalizm tarafından ezildiğini”, “Çin ile eşit konumda olduğunu”, Çin ve Almanya'nın “emperyalizme karşı ortak bir duruşa sahip olduğunu”, iki ülkenin “birlikte hareket etme olasılığı” bulunduğunu düşünmüştür. İkincisi, Chiang, Almanya'nın askerî teorisinin dünya çapında etkileyici olduğunu düşünmüş, Çin'in Almanya'ya dayanarak tamamen yeni ve güçlü bir ordu kurabileceğine kanaat getirmiştir. Üçüncüsü ve en önemlisi, 1931'de Japonya'nın başlattığı “9.18 Olayı”, Nanking Hükümeti'nin karşılaştığı durumu hızla kötüleştirilmiş, Chiang Kai-Shek'i yabancı ülkelerden askerî yardım aramaya zorlamıştır. Bu bağlamda İngiltere, Amerika

²⁵ Sean C. Ahern, *Advising China. 1924-1948: The Role of Military Culture in Foreign Advisory Missions* (unpublished master's thesis) Marine Corps Command and Staff College, US Marine Corps University, 2012, s. 23.

²⁶ Zhang Baijia, “Zhōngguó wèi kàngrì xúnqiu wàiguó jūnshì yuánzhù yǔ bēzhuò de jīnglǐ” (Çin'in Japonya'ya Karşı Yabancı Askerî Yardım ve İşbirliği Arayışı Deneyimi), <https://www.dswxyjy.org.cn/n/2013/0205/c218997-20437537.html> Erişim Tarihi: 15 Aralık 2023.

²⁷ Ye Fengsu, “Déguó gùwèn duì wǒguó kàngrì zhànzhēng zhīdào zhī yǐngxiǎng” (Alman Danışmanların Çin'in Japonya'ya Karşı Savaşında Yönlendirme Üzerindeki Etkisi), *Guójiāng Zázhi*, Cilt 11, No. 10, (Yıl Yok) s. 42.

²⁸ Ahern, *age.* s. 23.

gibi Batılı büyük devletlerin yardımı “sözde iyi ama gerçekte yetersiz” olduğu için Chiang Kai-Shek, Almanya’ya başvurmak zorunda kalmıştır.²⁹

Alman danışmanların varlığı, Çin Ordusunun 1928-1938 yılları arasında askerî yapıyı Alman modeline doğru sistematik olarak dönüştürmesini sağlamıştır. Bu dönemde askerî düşünce, savunma sistemi, askerî yapılanma ve askerî eğitim de dâhil olmak üzere birçok alanda Alman modeline yönelik bir geçiş yaşanmıştır. Alman danışmanların getirdiği yeni askerî düşünceler ve doktrinler, Çin’in Japonlara karşı savaşında doğrudan veya dolaylı etkiler yaratmış, Çin Ordusunun harp kapasitesini ortaya çıkarmış, sürdürülebilir bir temel oluşturmuş ve nihai zafer elde etmesine olanak tanımıştır.³⁰

Osmanlı Ordu Reformunda Alman Etkisi

Otto Von Kaehler’in başkanlık ettiği heyetin ilk olarak Osmanlı Ordusunun modernleştirilmesi için çeşitli önerilerde bulunduğu bilinmektedir. Kaehler tarafından kaleme alınan raporun içeriği özetle şöyledir;

a. Askerî Okulların İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması: Kaehler, askerî okulların mevcut yapısını yetersiz bulmuş, çeşitli reformlar önermiştir. Bu öneriler arasında; askere alma sisteminin iyileştirilmesi, subay eğitim sisteminin güçlendirilmesi ve modern savaş gereksinimlerine uygun hale getirilmesi yer almıştır.

b. Askerî Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar ve Program Güncellemeleri: Kaehler’in önerileri doğrultusunda askerî öğrencilere pratik deneyim ve saha bilgisi kazandırmak amacıyla öğretim programlarına daha fazla uygulamalı eğitim dersi eklenmiş, özellikle savaş stratejisi, taktik ve silah bilgisi gibi konulara ağırlık verilmiştir. Ayrıca, çağdaş savaş gereksinimlerine uygun olarak müfredatın yeniden düzenlenmesi önerilmiş; bu kapsamda harp tarihi, muhabere, Almanca gibi yeni dersler eklenmiş ve mühendislik derslerine daha fazla vurgu yapılmıştır.

c. Yabancı Uzmanların İstihdam Edilmesi ve Eğitim İşbirlikleri: Osmanlı Ordusunun modernleşmesine katkı sağlamak amacıyla Almanya gibi Avrupa ülkelerinden uzmanların getirilmesini ve eğitim işbirliklerinin geliştirilmesini önermiştir. Bu kapsamda Osmanlı subaylarının Almanya’ya belirli

²⁹ Qian E-fen, “1928-1938 nián de Dé-Zhōng guānxì, Wūhàn” (1928-1938 Yılları Arasındaki Alman-Çin İliřkileri), *Dàxué Xuébào (Zhéxué Shèhuì Kēxué Bǎn)*, No. 4, 1999, s. 111.

³⁰ XU Kang, “Lùn Déguó jūnshì guàwèn tuán duì Zhōngguó zhèngjūn yǔ kàngri zhànlüè shèjì de gōngxian,”(Alman Askerî Danıřman Heyetinin Çin Ordusunun İslahına ve Japonya’ya Karřı Stratejik Tasarımına Katkısı Üzerine Bir İnceleme), *Mínguó dāng’àn*, 2017, s. 104-109.

aralıklarla eğitime gönderilmesi ve Almanya'dan uzmanların Osmanlı Ordusu'na katkı sağlaması gibi adımlar atılmıştır.³¹

General Kaehler, Osmanlı Ordusunun yeniden yapılandırılması için 1882-1885 yılları arasında görev yapmıştır. Gökhan Savaş'a göre Alman Askerî Heyeti'nin önerileri, askerî eğitimi ve personelin statüsünü etkilemiştir. 1884'te öğretim programına yeni dersler eklenmiş, subayların seçimi ve mezuniyeti daha profesyonel hâle getirilmiştir. Üç yıllık eğitim yerine askerî odaklı derslerin ön plana çıktığı bir program uygulanmıştır. Askerî okulların programları güncellenmiş, eğitim yöntemleri değiştirilmiş, öncelik askerî öğrencilerin istek ve gereksinimlerine verilmiştir. Ayrıca Osmanlı subayları, düzenli aralıklarla Almanya'ya gönderilerek Avrupa askerî sistemine uygun eğitim almaları sağlanmaya çalışılmıştır. Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'de iyileştirmeler yapılmış, Almanya'dan uzmanlar getirilmiştir. Erkân-ı Harbiye sınıfları askerî ve mühendislik odaklı ayrılmıştır. Mevcut okullarda düzenlemeler yapılmış, askerî rüştiyelerin sayısı artırılmıştır. 1892'den itibaren üç yıllık eğitime geçilmiş, idadilere önem verilmiştir, eğitim kalitesi artırılmıştır.³²

Kaehler'ın ölümünün ardından heyete başkanlık eden Colmar Von Der Goltz³³ (1886-1895) da benzer sonuçlara ulaşmış, Fransız modelinde aşırı bilimsel müfredatın saha deneyimini engellediğini, sistemin faydasız olduğunu belirtmiştir. Von Der Goltz, başlangıçta subay eğitimi alanında görev almış olsa da Osmanlı Genelkurmayı'nın teşkilatlandırılması, ordunun yeniden yapılandırılması, asker alma kanunu ve silahlandırma konularında da aktif rol oynamıştır.³⁴ Goltz Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'na gelişiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na yeni Alman subayları da gelmiştir. Yeni gelenlerin sayısı 1908'de bir, 1909'da on dokuz, 1910'da dokuz, 1911'de yedi ve 1912'de beş olmak üzere toplam 41 subay olarak gerçekleşmiştir.³⁵ Von Der Goltz'un ordunun ıslahı ile ilgili faaliyetleri şu başlıklar altında sıralanabilir;

a. Askerî Eğitim: Von Der Goltz, askerî okulların müfredatını Alman modeline uygun olarak değiştirmiştir. Bu değişiklikler, öğrencilere, modern

³¹ Gökhan Savaş, "Osmanlı Devleti'nde Askerî Eğitim Alanındaki Gelişmeler (19. Yüzyıl)", *Harp Tarihi Dergisi*, Sayı 7, Haziran 2023, s. 99-140.

³² Savaş, agm., s. 99-140.

³³ Alaettin Avcı, *Türkiye'de Askerî Okullar Tarihçesi (Cumhuriyet Devrine Kadar)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1963, s. 32.

³⁴ Savaş, agm., s.99-140.

³⁵ Veli Yılmaz, *Birinci Dünya Harbi'nde Türk-Alman İttifakı ve Askerî Yardımlar*, Cem Ofset, İstanbul, 1993, s. 44.

askerlik sanatıyla ilgili daha fazla bilgi sağlamış, askerlikle ilgisi olmayan derslerin sayısını azaltmıştır. Ayrıca Fransızca'nın yanı sıra Almanca'nın da öğretilmesiyle subayların yabancı dil bilgisinin artırılması hedeflenmiştir.³⁶

b. Subay Yetiştirme ve Arttırma: Ordunun ihtiyacı olan subay kadrosunu karşılayabilmek için askerî okulların sayısı ve öğrenci kapasitesi arttırılmıştır. Böylelikle daha fazla subay yetiştirilmesi, ordunun ihtiyaçlarına cevap verilmesi amaçlanmıştır.

c. Türk Subaylarının Almanya'da Eğitimi: Von Der Goltz'un tavsiyesiyle her yıl belirli sayıda Türk subayı Almanya'ya eğitime gönderilmiştir. Bu sayede Türk subaylarının eğitim ve tecrübe kazanması hedeflenmiştir.³⁷

d. Ordunun Yeniden Örgütlenmesi: Genelkurmayın ve ordunun yeniden teşkilatlandırılması gibi konularda faaliyetler yürütülmüştür.³⁸

e. Subay Terfilerinde Adalet ve Liyakat: Von Der Goltz, subay terfilerinde adaletin ve liyakatin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Özellikle Saray'la ilişkisi olan subayların hızlı terfilerle üst rütbelere yükseltilmesine karşı çıkmıştır.³⁹ Adaletsiz terfilerin, uzun süre bekleyen diğer subayların motivasyonunu olumsuz etkilediğini ifade etmiştir.⁴⁰

Wallach, Sultan II. Abdülhamit'in askerî reformla ilgili bazı önerileri hoş karşılamadığını ve uygulamaya geçirmedeğini ve özellikle Von Der Goltz'un önerdiği reformları engellediğini ve uygulamaya geçirmedeğini belirtmektedir. Ayrıca II. Abdülhamit'in, Alman Askerî Heyeti'ne mensup subayların her istediği reform planının uygulanmasına müsaade etmediği ifade edilmektedir. Bu durum Von Der Goltz'un etkisinin sınırlı kaldığını göstermektedir.⁴¹ Bununla birlikte Von Der Goltz'un başarılı olduğu noktalar arasında subay yetiştirme ve Türk subayların Almanya'da eğitim almaları öne çıkmaktadır. Netice itibarıyla Saray'ın engellemeleri ve II. Abdülhamit'in bazı önerileri reddetmesi nedenleriyle reformların tam anlamıyla uygulanamadığı görülmektedir.

³⁶ Gerhard Grübhaber, *The German Spirit in the Ottoman and Turkish Army, 1908-1938*, De Gruyter, 2018, s. 13.

³⁷ *age.*, s. 14.

³⁸ Erol Akcan, "Colmar Von Goltz Paşa'nın Osmanlı Ordusu ve Askerî-Sivil Aydınlık Üzerindeki Etkisi", *Atatürk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, Ağustos 2015, s. 13-35.

³⁹ Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul, 1977, s. 888.

⁴⁰ Salih Kış, *Osmanlı Ordusunda Alman Ekolü; Von Der Goltz Paşa (1883-1895)*, Konya 2017, s. 111-112.

⁴¹ Akcan, *agm.*, s. 13-35.

Sahadaki çalışmalarla da ilgilenen Goltz Paşa, büyük askerî tatbikatların bir parçası olarak doğrudan yönetimi altındaki önemli askerî tatbikatlarda görev almıştır. Bu tatbikatlara, Ekim 1909-Ocak 1910 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bunlar; sırasıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun koşulları göz önüne alındığında oldukça büyük olarak kabul edilebilecek nitelikte olan Edirne'de Kasım ayının başlarında gerçekleştirilen bir tümen manevrası; Selânik, Manastır, Serez ve Üsküp'te garnizon tatbikatları; çeşitli küçük arazi tatbikatları ve atış talimleri ve Ocak ayı ortasında İstanbul'da gerçekleştirilen bir kapanış manevrasıdır.⁴² Goltz Paşa'nın önerdiği diğer girişim, prototip alayların yanına subay eğitim merkezleri kurma fikriydi ve bu planını, 1910 yılında hayata geçirmiştir. Her okulda, birinci derecede Alman eğitmen subay lider olarak görev yapmıştır. Bu program kapsamında yaklaşık 120 piyade subayı üç aylık eğitimden geçirilmiştir.⁴³

Almanya'nın çıkarları açısından Von Der Goltz'un çalışmaları sayesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Alman silah ve teçhizatıyla donatılması ve Alman firmalarının kazanç sağlaması önemlidir.⁴⁴ Ayrıca Bağdat-Berlin Demiryolu imtiyazının alınması Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ekonomik çıkarlarını güçlendirmiştir.⁴⁵

Sonuç olarak Sultan II. Abdülhamit tarafından bazı önerilerinin reddedilmesi, reformların tam anlamıyla uygulanmasını engellese de Von Der Goltz'un Osmanlı Ordusundaki reform çabalarının, sınırlı da olsa, başarı sağladığını söylemek mümkündür. Öte yandan Von Der Goltz'un subay yetiştirme ve Türk subaylarının Almanya'da eğitimi gibi alanlardaki çalışmalarının, Almanya'nın çıkarlarına da hizmet ettiği sonucuna varmak mümkündür. Bunun dışında II. Abdülhamit Dönemi genel olarak değerlendirildiğinde hem geleceğe hem de bilime dayalı bir reform anlayışının var olduğu söylenebilir. Bu reformların etkisiyle, özellikle Tanzimat Dönemi'nde başlayan eğitimin kurumsallaşmasına önem verilmiştir. Ayrıca eğitimin yaygınlaştırılması da bu dönemin başlıca politikalarından birisi olmuştur.

⁴² Durgun, agm., s. 217-238.

⁴³ Wallach, *age.*, s. 8.

⁴⁴ Bu konuda kapsamlı bir bilgi için bk. Mehmet Beşirli, "II. Abdulhamid Döneminde Osmanlı Ordusunda Alman Silahları", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı 16, 2004, s. 121-139.

⁴⁵ Akcan, agm., s. 13-35.

Milliyetçi Çin'in Ordu Reformunda Alman Etkisi

Almanya'nın Çin'deki askerî danışmanlarının sayısı 1927'de ilk askerî danışman grubunun Çin'e gelmesinden 1938'de geri çağırılmasına kadar sürekli artmış, 100'ün üstüne çıkmıştır. Birkaç Alman askerî başdanışmanı, Çin'in, ordusunu yeniden düzenleme konusunda kendi öneri ve planlarına sahipti. Bu öneri ve planların, Milli Hükümet için önemli bir referans oluşturduğu ve o dönemdeki ordu kurma ve yeniden düzenleme çalışmalarına belirli bir yardım sağladığı bilinmektedir. Önce ilk Alman askerî heyetine başkanlık eden ve Milliyetçi Çin lideri Chiang Kai-Shek'in güvenini kazanan Albay Max Bauer'den başlanacak olursa,⁴⁶ onun Chiang'ın talebi üzerine Çin ordusunun modernleşmesine yönelik ve askerî organizasyon, eğitim, teknoloji ve altyapı gibi çeşitli alanları kapsayan çok kapsamlı önerilerinin oldukça ilgi gördüğü söylenebilir. Bauer'ın yaptığı önemli önerilerden bazıları aşağıdaki gibidir;

a. Büyük Ölçekli Terhis ve Yeniden Organizasyon: Bauer, Çin'in büyük ordusunun sistematik bir şekilde terhis edilmesini ve kalan birliklerin daha yönetilebilir ve etkili bir güç oluşturacak şekilde yeniden düzenlenmesini tavsiye etmiştir. Bu, ordunun önemli bir kısmının dağıtılmasını ve kalan birliklerin daha küçük, daha uzmanlaşmış bir güç haline getirilmesini içermektedir.

b. Modern Silahların Tanıtılması: Bauer, Çin ordusunu makineli tüfekler, uçaklar, zehirli gazlar ve performansı yüksek toplar gibi modern silahlarla donatmayı önermiştir. Bu, ordunun savaş kabiliyetlerini artırmış, çağdaş askerî standartlarla uyumlu hale getirmiştir.

c. Miktar Yerine Kaliteye Odaklanma: Bauer, Çin'in kaynakları ve altyapısının kısıtlarını göz önünde bulundurarak, kalitenin miktardan önce geldiğini vurgulamıştır. Daha küçük, iyi donanımlı bir gücün, daha büyük, kötü eğitilmiş bir güçten daha etkili olacağını savunmuştur.

d. Model Birimlerin Geliştirilmesi: Bauer, modern savaş taktikleri ve teknolojisi için eğitim alanı olarak hizmet edecek bir Lehrtruppe veya model birimin oluşturulmasını önermiştir. Bu birim, askerlere modern silahların kullanımını öğretecek ve daha sonra ek birimleri eğitmek için dağılacak, modern askerî uygulamaların yaygın olarak benimsenmesini sağlayacaktır.

⁴⁶ Li Guoqi, "Èrshí Shìjì èrshí zhì sānshí niándài Zhōng-Dé jūnshì hézuò yǔ hé bù lóu fāng'àn" (20. Yüzyılın 1920'leri ile 1930'ları Arasındaki Alman-Çin Askerî İşbirliği ve Hapro Planı), *Táiwān Shìdà Lìshǐ Xuébào*, No. 32, Haziran 2004, s. 151. Bauer hakkında daha ayrıntılı bilgi için bk. John P. Fox, "Max Bauer: Chiang Kai-Shek Kai-shek's First German Military Adviser", *Journal of Contemporary History*, Vol. 5, No. 4, 1970, s. 21-44.

e. **Altyapıya Yatırım Yapılması:** Bauer, demiryollarının modern savaşın ayrılmaz bir parçası olarak geliştirilmesini savunmuştur. Demiryolları, askerlerin hareketini, lojistiği ve gücün ülke geneline yansıtılmasını kolaylaştırarak, ordunun operasyonel yeteneklerini artırmıştır.

f. **Hava Gücünün Dâhil Edilmesi:** Bauer, hava gücünün gelecekteki savaşlarda kritik bir rol oynayacağını öngörmüş ve Çin'i, hava araçlarını ordunun bir parçası haline getirmeye teşvik etmiştir. Hava araçlarının keşif, taşıma ve bombardıman gibi çeşitli kullanımlarını vurgulayarak, onların savaş alanını genişletme ve düşman hatlarının gerisine saldırmadaki önemini vurgulamıştır.

g. **Askerî Eğitimin Reformu:** Bauer, Alman modeline dayalı olarak Çin askerî eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasını önermiştir. Bu, subaylara askerî doktrin ve taktiklerde birleşik bir eğitim sağlayacak genel bir askerî akademinin kurulmasını içermektedir. Ayrıca bireysel kollar ve teknik uzmanlık için uzmanlaşmış eğitimler de içermektedir.⁴⁷

Tarihsel kayıtlar, bu önerilerden terhis, yeniden düzenleme ve modern silah ve taktiklerin tanıtılması gibi bazılarının Chiang tarafından kabul edilerek uygulandığını göstermektedir. Örneğin Bauer'in önerisiyle Chiang Kai-shek, Alman danışmanlar tarafından doğrudan eğitilen bir eğitim birliğinin kurulmasını onaylamıştır. Bu birlik, piyade birliği, ağır silah birliği, atlı piyade birliği, topçu birliği, mühendis birliği ve iletişim birliğini içermektedir.⁴⁸ Ayrıca subaylar için⁴⁹ bir araştırma sınıfı ve çeviri eğitimi sınıfı da bulunmaktaydı. Bauer'in hastalanıp vefatından sonra yerine geçmek üzere Çin'e gelen Yarbay Kriebel, sadece askerî bakış açısıyla görevini yaptığı için selefi Albay Bauer gibi başarılı olamamıştır. Daha sonra 1930 yılında Kriebel'in yerini alan General Wetzell, gelir gelmez özellikle eğitim birliklerine önem vermiştir.⁵⁰ Eğitim birlikleri önce bir eğitim tugayı olarak genişletilmiş, ardından eğitim tugayı ve Ulusal Hükümet Muhafız Tugayı 87 ve 88. tümen olarak düzenlenmiş⁵¹ ve bu iki tümenin artıkları

⁴⁷ Robyn L. Rodriguez, "Journey to the East: The German Military Mission in China, 1927-1938" (unpublished PhD Dissertation), Ohio State University, 2011, s. 36-60.

⁴⁸ Wang Qianan, "Déguó gùwèn zài Nánjīng shíqí gōngzuò de huíyì" (Nanking Döneminde Alman Danışmanların Çalışmalarına Dair Anılar), Tái běi: *Zhuànjì Wénxué*, Cilt 27, No. 4, s. 52-53.

⁴⁹ Xin Damo, "Déguó wàijīāo dāng'ān zhōng de Zhōng-Dé guānxì" (Alman Dışişleri Arşivindeki Çin-Alman İlişkileri) Tái wān: *Zhuànjì Wénxué*, Cilt 41, No. 5, 1982, s. 119.

⁵⁰ Stefan Berleb, *The Evolution and Devolution of German Influence on Chinese Military Affairs 1919-1938*, (unpublished PhD Dissertation), 2005, s. 125-127.

⁵¹ Zhu Kongbao ve Shan Weihua, "Déguó zhù Huá jūnshì gùwèn tuán duì Huá zuòyòng zhī píngjià" (Almanya'nın Çin'deki Askerî Danışmanlık Misyonunun Etkisinin Değerlendirilmesi), *Xuésù Jì*, No.5, 1999, s. 22. Ayrıca Alman teçhizat ve silahı ile donatılmış olan bu iki tümenin performansı

birleştirilerek 36. Tümen oluşturulmuştur. Wetzell, Çin'e ilk geldiği zamanlarda Chiang Kai-shek'e önce beş ila altı tümenin yeniden düzenlenmesini, modern bir eğitim almasını ve daha sonra ulusal ordunun aşamalı olarak yeniden düzenlenmesini önermiştir. Milliyetçi ordu subaylarının genel kalitesinin modern savaş gereksinimlerini karşılayacak kadar yüksek olmadığını göz önüne alan Alman askerî danışmanlar, mevcut subaylara kısa süreli eğitim verilmesini önermişlerdir. Wetzell, 1933 yılında Chiang Kai-shek'e, yüksek seviyede ve birkaç ay sürecek bir eğitim programı oluşturulduğu takdirde Çinli subayların yeni askerî teknikleri daha iyi öğrenmelerine olanak sağlanacağını belirtmiştir.⁵² O dönemde Milliyetçi Ordu'nun "Kızıl Ordu'yu Kuşatma" savaşında, hareketli ve esnek "Çin Komünist Kızıl Ordu" tarafından birkaç kez yenilgiye uğratılmasına canı sıkılan Chiang Kai-shek, Wetzell'in önerisini uygun bulmuş ve "Lushan Subay Eğitim Birliği"nin kurulmasına karar vermiştir. Bu eğitim birliğinin kurulmasından sonra Milliyetçi Ordu subaylarının askerî kalitesi belirli bir ölçüde artmıştır.⁵³ Chiang Kai-Shek'in Çin Komünist Kızıl Ordusunu yok etmek için beş kez başlattığı "Kızıl Orduyu Kuşatma" sırasında Alman askerî danışmanları stratejik danışmanlık rolü oynamışlardır. General Wetzell, beşinci "kuşatma" sırasında Kızıl Ordu'ya karşı savaş planını doğrudan hazırlamış, geliştirdiği "politik psikoloji savaşı birincil, askeri saldırıyı ikincil planda tutma politikası" ve "kararlı ve istikrarlı ilerleme" gibi stratejilerle Kızıl Ordu'ya saldırmayı önermiştir.⁵⁴

1933 yılında Almanya'nın "*modern millî ordusunun kurucusu*" olarak bilinen General Von Seeckt⁵⁵ Çin'e geldiğinde Chiang ile yaptığı görüşmede düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: İlk olarak, Çin'in sürekli ordusu için 60 tümen yeterlidir. Cesur ve dayanıklı Çin askerleri, doğru şekilde eğitildiklerinde güçlü birlikler oluşturabilirler. İkincisi, Askerî eğitim için istikrarlı bir ortam ve kendi kendine yeten bir silah sanayisi gereklidir ve tamamen yabancı silah satın almak yerine Çin'in kendi askerî sanayi kuruluşlarını kurması önemlidir. Üçüncü olarak, Çin'in bir eğitim birliği kurması ve farklı birimlerden subaylar toplaması,

hakkında bilgi için bk. Donald S. Sutton, "German Advice and Residual Warlordism in the Nanking Decade: Influences on Nationalist Military Training and Strategy", *The China Quarterly*, No. 91, September 1982, s. 386-410.

⁵² Ma Zhendu, *Zhōng-Dé wàijiao mǐdàng (1927-1947) (1927-1947 Yıllarına Ait Çin-Alman Diplomatik Gizli Dosyalar)*, Guǎngxī Shìfān Dàxué Chūbǎnshè 1994, s. 136-145.

⁵³ Xu Kang, agm., s. 105.

⁵⁴ Daha ayrıntılı bilgi için bk. Von Walter Sommer, "Zur Rolle Deutscher Berater In Den Einkreisungs-und Vernichtungsfeldzügen gegen die Südchinesische Sowjetrepublik 1930-1934", *Zeitschrift Für Politik, Neue Folge*, Vol. 18, No. 3, 1971, s. 269-304.

⁵⁵ Matthias Strohn, "Hans Von Seeckt and His Vision of A 'Modern Army'", *War in History*, Vol. 12, No. 3, July 2005, s. 318-337.

Alman tarzı eğitimin yaygınlaştırılması ordunun yeniden inşası için önemlidir. Başka bir deyişle Von Seeckt, Çin'in askerî gücünü artırmak için sürekli düzenli ordunun sayısını azaltıp kaliteli bir “çekirdek gücü”/eğitim tümeni oluşturulmasını önermiştir.⁵⁶ Chiang Kai-Shek'in, Von Seeckt'in önerileriyle uyumlu hareket ettiği, Çin Ordusunun yeniden yapılanması yönündeki tavsiyelerini temel alarak Çin Millî Hükûmeti'nin askerî gücünü artırmak için çaba gösterdiği söylenebilir.⁵⁷ Örneğin, Çin Hükûmeti, orduyu yeniden yapılandırma planlarını oluştururken Alman askerî danışmanların görüşleri doğrultusunda piyade tümenlerinin savunma ihtiyaçlarına ve mali duruma göre ulusal piyadeyi dört yıl içinde altmış tümen olarak yeniden düzenlemeyi planlamıştır.⁵⁸ Ancak Bernd Martin'in iddiasına göre Seeckt'in Çin Ordusunun yeniden yapılanması konusunda Chiang Kai-Shek'a sunduğu Alman silahlarının satın alınmasını içeren öneriler, Wetzell tarafından farklı şekilde yorumlanmış ve bu girişimi kendi yetkisine müdahale olarak değerlendirerek Çin'de bağımsız bir silah endüstrisi kurulmasını açıkça savunmuştur.⁵⁹

Von Seeckt'ten sonra Alman Askerî Heyeti'nin başına geçen General Falkenhausen de birçok faydalı tavsiyeleriyle Chiang tarafından takdir görmüştür. Örneğin, Falkenhausen'a göre;

a. Çin'in savunma iradesi, güçlü bir donanıma dayandırılmalıdır. Bu, sağlam bir temel oluşturacaktır.

b. Çin Ordusu, yeni tarz savaflara henüz hazır değildir. Ancak zamana yayılabilen bir savaş yöntemiyle düşmanını (Japonya'ya) zayıflatarak güçlendirilebilir.

c. Öncelikle, oldukça küçük, ancak son derece modern bir savunma ordusu kurulmalıdır.

Von Seeckt'in Çin'e yaptığı ilk ziyaret sırasında sunduğu “*modern bir ordu kurma*” önerisi, açıkça o dönemde Millî Hükûmet'in malî sınırlarını aşıyordu.

⁵⁶ Xu Kang, agm., s. 106-107.

⁵⁷ Kuo Heng-Yu ve Mechthild Leutner, *Déguó wàijiao dāng'àn*, Táiběi, Zhōngyāng yánjiūyuàn jìndài shǐ yánjiūsuǒ shìliào yè kān, 1991, s. 166.

⁵⁸ Fang Qingqiu ve Che Baozhu, “Chénchéng sīrén huíyì zīliào” (Chen Cheng'in 1935-1944 Yıllara Ait Kişisel Hatıra Belgeleri), *Mínguó dāng'àn*, No.1, 1987, s. 10. Ayrıca Von Seeckt'in katkısı hakkında daha kapsamlı bilgi için bk. Yue Lan, *General Von Seeckt and Sino-German Cooperation 1933-1938*, University of Massachusetts, Boston, 2013, s. 9-65.

⁵⁹ Bernd Martin, “Das Deutsche Reich und Guomindang-China, 1927-1941”, *Von der Kolonialpolitik zur Kooperation: Studien zur Geschichte der deutsch chinesischen Beziehungen*, Hrsg. Hengyu Guo, Minerva-Publ., München, 1986, s. 355.

Falkenhausen, Çin'in gerçek koşullarına dayanarak bu öneriyi düzenlemiş ve uygulanabilirliğini araştırdıktan sonra adım adım hayata geçirilmesine karar vermiştir. Ayrıca, Falkenhusen, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Alman Ordusunun geri çekilmesi ve askerlerin demobilizasyonu ile ilgili acılı deneyimleri paylaşan bir raporu hazırlayarak Çin resmi makama sunarak Çin Milli Ordusunun yeniden düzenlenme sürecinde ortaya çıkabilecek sorunlara yönelik önerilerde bulunmuştur. Önerileri özetle şöyledir;

- a. Birimlerin tekrar doldurulması yerine mevcut askerî teçhizatın toplanması ve silahsız direnişin önlenmesi önemlidir.
- b. Görevden alınan subaylar için rütbe düşürme ve geçici bir süre koruma sağlanabilir. Böylece yaşamlarını devam ettirebilirler.
- c. Askerler için Alman işçi birliklerini örnek alma veya kamu altyapı projelerine katılma gibi işsizlikle başa çıkma stratejileri geliştirilmelidir.
- d. Kapatılan birimlerden güvenilir olanlar ulusal polise dâhil edilmeliler ve asayiş görevlerini üstlenmelidirler.⁶⁰

Çin Ulusal Hükûmeti, Falkenhausen'in önerilerini dikkate alarak Çin ordusunu yeniden yapılandırmaya başlamıştır. Falkenhausen'in önerileri Chiang Kai-shek'i cesaretlendirmiş, Japonya'ya karşı direnme kararlılığını güçlendirmiştir. Chiang, bu önerilere olumlu yaklaşmış, Çin'in savunma kabiliyetini artırmak için gerekli adımları atmıştır.⁶¹ Bunun dışında Falkenhausen, bir stratejik öngöründe bulunarak Japonya'nın Çin'e askerî saldırı başlatması durumunda öncelikle Kuzey Çin'in hedef alınacağını ve aynı zamanda Yangtze Nehri havzasındaki çeşitli limanların saldırıya uğrayacağını tahmin etmiştir. Bu nedenle Çin Ordusunun stratejik olarak bir "*kuvvet toplama bölgesi*" belirlemesi ve bu bölgeyi, Japonya'ya karşı savunmada bir üs olarak kullanması gerektiğini dile getirmiştir.⁶² General Falkenhausen'in stratejik önerileri daha sonra Ulusal Hükûmet tarafından kabul edilmiş, Çin-Japon Savaşı'nda uygulanmıştır. Bu öneriler, uzun vadeli bir savaş stratejisinin benimsenmesini sağlamış, sonunda Çin'in zafer kazanmasına giden yolu açmıştır. Bu öneriler General Falkenhausen'a olduğu kadar, tüm Alman askerî danışmanlarına Çin'in Japonya'ya karşı direniş mücadelesinde önemli bir katkı sağlamıştır. Chiang Kai-shek, bu önerilere olumlu yaklaşmış, Çin'in savunma stratejisini bu çerçevede belirlemiştir.⁶³

⁶⁰ Xu Kang, agm., s. 106-107.

⁶¹ agm., s. 107.

⁶² Ma Zhengdu, *age.*, s. 171-179.

⁶³ *age.*, s. 171-175.

Alman Askerî Heyeti'nin Çin'e olan diğer bir etkisi silah satışı ile ilgilidir. Çin'deki iç çatışmalar, ithalat yasaklarına rağmen silah talebini artırmış; aynı şekilde Almanya'nın silah ve mühimmat ihracatına Versay Antlaşması tarafından getirilen kısıtlamalar delinmiştir. Alman Dışişleri Ofisi'nin endişelerine rağmen Weimar Cumhuriyeti'ne düşman olan emekli Alman generallerden oluşan askerî heyet, Kuomintang Hükûmeti ile yoğun askerî işbirliğini kolaylaştırmıştır. Bu durum, silah kaçakçılığını sınırlamaya yönelik geçici çabaların dahi sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. Çin'e yapılan silah satışını artıran bu işbirliği, Almanya'nın 1930'larda Çin'in başlıca silah tedarikçisi olmasını sağlamış, Reichswehr Bakanlığı tarafından desteklenmiştir. Bu askerî ilişki, kişisel bağlar, diplomatik verimlilik ve danışmanlarla silah tedarikçileri arasındaki işbirliğine dayanarak gelişmiş ve Çin'in askerî eğitimini iyileştirmiştir.⁶⁴

Karşılaştırmalı Analiz: Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'de Görev Yapan Alman Askerî Heyetlerin Görüş Farklılıkları ve Benzerlikleri

Alman askerî danışmanların, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'deki askerî modernizasyon üzerindeki etkileri incelendiğinde benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Örneğin her ikisi de Batılı olmayan ülkelerdir; Osmanlı, askerî ve ekonomik olarak zayıf bir halde imparatorluk olarak kalmaya çalışırken; Çin, savaş ağalarının birbirleriyle mücadele ettiği, Milliyetçi Kuomintang'ın giderek üstünlük kazandığı ve ülkeyi gevşek bir şekilde kontrol ettiği, ancak askerî ve ekonomik olarak zayıf olan bir ülkedir. Bu nedenle her iki ülkenin liderleri, istilacıları dışarıda tutmak ve iç güvenliği sağlamak için askerî modernizasyonun önemini fark etmiş ve dost görünen ülkeden askerî yardım alamamanın umutsuzluğunu yaşamışlardır. Almanya, Osmanlı ve Çin liderlerinin uzun zamandır hayranlık duyduğu askerî disiplini ile bu ülkelerin askerî modernizasyonunda önemli bir rol oynamıştır.

Sultan II. Abdülhamit Dönemi'nde Osmanlı İmparatorluğu'na gelerek askerî heyetin başkanlık görevini üstlenen Kaehler ve Von Der Goltz'un raporlarına ve önerilerine bakıldığında, Osmanlı Ordusunun modernleşmesi ve güçlendirilmesi konusunda yapılan önerilerin benzer hedeflere yönelik oldukları görülmektedir. Ancak her ikisinin önerileri bazı farklılıklar ve benzerlikler içermektedir. Benzerliklere gelince; 1) Her ikisi de askerî okulların yapısını ve müfredatını yeniden düzenlemiştir. Hem Kaehler hem de Von Der Goltz, subayların teorik bilgiler yanı sıra saha deneyimi ve pratik beceriler kazanmalarını önemsemiştir. 2) Her iki raporda Avrupa'dan uzmanların getirilmesi ve eğitim işbirliklerinin geliştirilmesi önerilmiştir. Özellikle subayların Almanya'da eğitimi konusunda bir

⁶⁴ Claudia Bauer, "Deutschland und China in den 20er bis 40er Jahren-Politische Beziehungen", *Term Paper*, 1999, <https://www.grin.com/document/96687> Erişim Tarihi: 15 Aralık 2023.

işbirliği önerilmiştir. Ayrışan noktalardan bahsedilecek olursa; 1) Kaehler, Alman modeline uygun olarak subay eğitimini yeniden yapılandırmış, Almanca'nın yanı sıra Türk subaylarına Fransızca öğretilmesini önermiş, Von Der Goltz ise Almanca ve Rusçanın öğretilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. 2) Goltz'un raporunda Sultan II. Abdülhamit'in bazı önerileri reddetmesi ve Saray'ın engellemeleri nedeniyle reformların tam anlamıyla uygulanamadığı belirtilmiştir. Oysa Kaehler'in raporunda böyle bir engelden bahsedilmemiştir.

Öte yandan, bir bütünlük oluşturacak şekilde her iki rapor, Osmanlı Ordusunun modernleşmesi ve güçlendirilmesi için benzer önemli alanlara odaklanmıştır. Ancak uygulama aşamasında bazı farklılıklar ve engeller gözlemlenmiştir. Bu farklılıklar ve engellerin aşılması, daha etkili bir askerî reformun gerçekteştirilmesi için dikkate alınması gereken önemli unsurlardır.

Alman danışmanların Osmanlı ordusundaki reform çabalarını gerçekteştirdikleri dönemde, Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve siyasi ortamı oldukça karmaşıktı. İmparatorluk, modernleşme ve reform sürecinde birçok zorlukla karşı karşıyadı. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılın ortalarından itibaren "*dağılma sürecine*" girmişti. Bu dönemde imparatorluk içinde siyasi istikrarsızlık, ekonomik zorluklar ve toprak kayıpları gibi sorunlar yaşanmaktaydı. Sultan II. Mahmud Dönemi'nde başlayan modernleşme çabaları, Tanzimat ve Islahat Fermanları gibi reformlarla devam etmişti. Ancak bu reformlar istenilen düzeyde etkili olamamış ve imparatorluğun sorunlarını tam anlamıyla çözememiştir. Alman danışmanların çoğu, II. Abdülhamit Dönemi'nde Osmanlı ordusunda görev almıştır. Bu dönem, otoriter bir yönetim altında gerçekteşmiş, Sultan II. Abdülhamit, merkezizetçi bir politika izlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa güçleri arasındaki denge politikaları ve dış baskılarla da karşı karşıyadı. Özellikle Rusya ve Avusturya gibi güçlerin Osmanlı toprakları üzerindeki etkisi göz önüne alındığında dış politika da zorluklarla doluydu.

Alman danışmanların karşılaştığı zorluklara temas edilecek olursa Alman danışmanların önerdiği reformlar, Saray tarafından bazen reddedilmiş veya engellenmiştir. Sultan II. Abdülhamit'in reformlara karşı çıkması, Alman danışmanların işini zorlaştırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik zorlukları, reformların uygulanmasını sınırlayan bir diğer etkindi. Özellikle ordunun modernize edilmesi ve eğitim programlarının güçlendirilmesi için yeterli finansmanın sağlanması önemli bir sorunu teşkil etmiştir.

Milliyetçi Çin'in lideri Chiang Kai-shek'in daveti üzerine Çin'e gelen Alman askerî danışmanların tavsiyeleri ise genel olarak Çin ordusunun modernleşmesi ve yeniden yapılanması üzerine odaklanmış gibi görünmektedir. Ancak her birinin önerileri bütünlük teşkil etmemekte, belirli noktalarda benzeşmekte veya ayrışmaktadır. Benzerliklere bakılacak olursa her bir danışman, Çin ordusunun

modern silahlarla donatılmasını ve çağdaş askerî teknolojiye adapte olmasını önermiştir. Bu, ordunun savaş kabiliyetini artırmak ve uluslararası standartlara uyum sağlamak amacıyla yapılmıştır. Her bir danışman, Çin ordusunun askerî eğitimini yeniden yapılandırmayı ve modern savaş gereksinimlerine uygun şekilde subaylarını ve askerlerini yetiştirmeyi önermiştir. Alman modeline dayalı bir eğitim sistemi kurma ve uzmanlaşmış eğitimler sağlama konusunda benzer bir vurgu yapmışlardır. Falkenhausen gibi danışmanlar, Çin ordusunun stratejik planlama ve uzun vadeli savaş stratejileri konusunda önerilerde bulunmuş ve düşmanlarına karşı etkili bir savunma stratejisi geliştirmesini teşvik etmişlerdir. Farklılıklara gelince; 1) Bauer ve Wetzell gibi bazı danışmanlar, ordunun boyutunu küçültmeyi ve daha uzmanlaşmış bir güç haline getirmeyi önerirken, Seeckt ve Falkenhausen gibi diğerleri, güçlü ve modernize edilmiş bir çekirdek ordu oluşturmayı tercih etmişlerdir. 2) Von Seeckt, Çin'in kendi kendine yeten bir silah sanayisi kurmasını ve Alman silahlarının alımı yerine kendi silahlarını üretmesini önerirken, Wetzell, bağımsız bir silah endüstrisi kurulmasına karşı çıkmış, Alman silahlarının alımını savunmuştur. Bu farklılıkların nedenleri, her bir danışmanın kendi askerî tecrübeleri, stratejik yaklaşımları ve Çin'in o dönemdeki koşulları hakkındaki değerlendirmeleriyle ilişkilidir. Ancak genel olarak her bir danışmanın tavsiyeleri, Çin ordusunun gücünü artırmak ve çağdaş savaş gereksinimlerine uyum sağlamak amacıyla yapılmıştır. Alman danışmanların Çin ordusu için önerilerde bulunduğu sosyal ve siyasi ortam, genellikle 1920'ler ve 1930'larda Çin'deki siyasi istikrarsızlık ve çalkantılı dönemlerdir. Bu dönemde Çin, iç savaşlar ve dış müdahalelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu zorluklar, Çin liderliğinin ordunun modernleşmesi ve güçlendirilmesi konusundaki çabalarını artırmasına neden olmuştur. Çin'deki iç politik durum, savaş sonrası dönemdeki bölünmüşlük ve çekişmelerden etkileniyordu. Milliyetçi Kuomintang Hükûmeti ile Çin Komünist Partisi arasındaki çatışma ve iç savaş, ülkenin askeri güçlendirme çabalarını etkiliyordu. Bu dönemde Çin liderliği, ordunun modernleştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda dış yardım arayışındaydı. Alman danışmanların önerileri, bu karmaşık siyasi ortamda ortaya çıktı. Danışmanlar, Çin liderliğine ordunun güçlendirilmesi ve modernleştirilmesinin önemini vurgularken, aynı zamanda Almanya'nın askerî tecrübelerinden ve stratejilerinden yola çıkarak önerilerde bulundular. Zorluklar arasında Çin'deki siyasi istikrarsızlık, bölgesel çatışmalar, yabancı müdahaleleri ve ekonomik kısıtlamalar gibi faktörler yer alıyordu. Bunlar, Çin liderliğinin askerî modernizasyon çabalarını sınırlayan ve Alman danışmanların işini zorlaştıran faktörlerdi. Alman danışmanların önerilerinin farklılıkları ve çatışmaları, Çin'in kendi stratejik hedefleriyle, iç ve dış politik koşullarla ve Alman danışmanların kendi deneyimleri ve stratejik öncelikleriyle ilişkilendirilebilir. Bu karmaşık etkileşimler, danışmanların farklı önerilerde bulunmasına ve Çin Ordusunun modernleşme çabalarının nasıl şekillendirildiğine dair anlayışımızı artırabilir.

Alman askerî danışmanların Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'deki rolü incelendiğinde benzerlikler ve farklılıklar göze çarpmaktadır. Her iki durumda da Alman danışmanlar, askerî modernizasyonun önemini vurgulamış ve bu ülkelerin ordularını güçlendirmek için çaba sarf etmişlerdir. Ancak yöntemler ve önerilerde belirgin farklılıklar mevcuttur.

Öncelikle her iki durumda da Alman danışmanlar, askerî eğitimde reformlar yapılmasını önermişlerdir. Hem Osmanlı İmparatorluğu'nda hem de Milliyetçi Çin'de, Alman modeline dayalı eğitim sistemi önerilmiş ve subayların teorik bilgiler yanı sıra saha deneyimi kazanmaları vurgulanmıştır. Ancak Almanca'nın yanı sıra Türk subaylarına Fransızca öğretilmesi önerisi Osmanlı İmparatorluğu'ndaki raporlarda yer alırken, Çin'deki raporlarda Almanca ve Rusça öğretilmesine vurgu yapılmıştır. İkinci olarak her iki durumda da Avrupa'dan uzmanlar getirilmesi ve eğitim işbirliklerinin geliştirilmesi önerilmiştir.

Ancak iki ülke arasında farklılıklar da mevcuttur. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nda Sultan II. Abdülhamit'in bazı önerileri reddetmesi ve Saray'ın reformları engellemesi, Alman danışmanların işini zorlaştırmıştır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun iç siyasal dengeler, dinî çevrelerin olumsuz tutumu ve ekonomik zorluklar, reformların uygulanmasını sınırlandırmıştır. Çin'de ise Alman danışmanların önerilerinde farklılıklar vardır. Örneğin bazı danışmanlar, ordunun boyutunu küçültmeyi ve uzmanlaşmış bir güç haline getirmeyi önerirken, diğerleri güçlü ve modernize edilmiş bir çekirdek ordu oluşturmayı tercih etmişlerdir. Ayrıca bağımsız bir silah endüstrisinin kurulması konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Tıpkı Von Der Goltz örneğinde olduğu gibi, Alman danışmanların kendi ülkelerinin çıkarlarına hizmet ettiği de bilinen bir gerçektir. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu'nda görev yapan Alman danışmanlar, Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ekonomik çıkarlarını güçlendirmek için Alman silah ve teçhizatının sağlanması, Alman firmalarının kazanç elde etmesi ve Bağdat-Berlin Demiryolu imtiyazının edinilmesi gibi adımlar atmışlardır. Benzer şekilde Çin'de Alman danışmanların önerileri, Almanya'nın Çin'deki etkisini artırmak ve ticarî çıkarlarını korumak için yapıldığı aşıkârdır.

Sonuç

Bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'in askerî modernleşme süreçlerindeki Alman subaylarının rolünü incelemiştir. Her iki ülke de iç çekişmeler ve diş tehditlerle mücadele ederken, Alman askerî uzmanlığına başvurarak ordularını yeniden yapılandırmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Abdülhamit Dönemi'nde Alman subayları yeni taktikler ve eğitim metotları

tanıtarak ordunun modernleşmesinde kritik bir rol oynamıştır. Bu işbirliği, Osmanlı Ordusu'nu jeopolitik zorluklar ve iç reformlar karşısında güçlendirmeyi amaçlamıştır. Benzer şekilde Milliyetçi Çin'de, özellikle 1920'ler ve 1930'larda Alman askerî danışmanları, disiplin, teknoloji edinimi ve doktriner gelişme üzerine odaklanarak Kuomintang güçlerinin profesyonelleşmesine ve modernleşmesine katkıda bulunmuştur.

Ancak bu süreçlerdeki benzerlikler ve farklılıklar dikkate alındığında her iki ülkenin de kendi iç dinamikleri, siyasal ortamları ve dış baskılarla mücadele ettiği ve Alman danışmanların önerilerinin uygulamada çeşitli engellerle karşılaştığı ortaya çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda Sultan II. Abdülhamit'in bazı önerileri reddetmesi ve Saray'ın reformları engellemesi gibi iç politik zorluklar, reformların uygulanmasını sınırlandırmıştır. Çin'de ise Alman danışmanların önerilerinde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Örneğin bazı danışmanlar orduyu küçültmeyi ve uzmanlaşmış bir güç haline getirmeyi önerirken, diğerleri güçlü ve modernize edilmiş bir çekirdek ordu oluşturmayı tercih etmiştir. Bu farklılıkların altında her bir danışmanın kendi askerî tecrübeleri, stratejik yaklaşımları ve ülkenin koşulları hakkındaki değerlendirmeleri yatmaktadır. Alman askerî danışmanlar, Çin'in yeniden silahlanma ve Japonya'ya karşı direniş stratejisinin tasarımı konusunda önemli katkılarda bulunmuşlardır. Alman askerî danışmanlarının yardımıyla Nanjing Ulusal Hükûmeti sınırlı zaman içinde ordunun yeniden düzenlenmesini gerçekleştirmiş ve bu çabalar, Çin'in Japonya'ya karşı direniş mücadelesinin başlangıcında belirli bir etki yaratmıştır. Alman askerî danışmanlarının yardımıyla Çin Ordusu yeniden yapılandırılmış, eğitilmiş ve savaş yeteneği artırılmıştır. Böylece Çin Ordusu'yla ilgili eski olumsuz izlenimler değişmeye başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman danışmanlar, Sultan II. Abdülhamit Dönemi'nde imparatorluğun askerî modernizasyonu için önemli önerilerde bulunmuşlardır. Ancak bu önerilerin uygulanmasında çeşitli engellerle karşılaşmışlardır. Özellikle Sultan II. Abdülhamit'in reformlara karşı çıkması ve sarayın desteğinin zaman zaman eksik olması, Alman danışmanların etkilerini sınırlamıştır. Öte yandan, ekonomik zorluklar ve siyasi dengesizlikler de reformların tam anlamıyla gerçekleştirilememesine yol açmıştır. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman danışmanların etkisi belirli alanlarda sınırlı kalmış ve istenilen başarıyı elde etmekte zorlanmışlardır.

Genel olarak Alman danışmanların askeri modernizasyonu yönlendirme anlamında, mevcut siyasi koşulların etkisiyle, Çin'de daha başarılı oldukları söylenebilir. Bu başarının sebepleri şu şekilde özetlenebilir:

1. **Siyasi İstikrar:** Milliyetçi Çin Dönemi'nde, Chiang Kai-shek liderliğindeki hükûmet daha merkezîyetçi ve karar alma süreçleri daha hızlıydı.

Bu, reformların uygulanmasını kolaylaştırmış ve Alman danışmanların önerilerinin hızlıca hayata geçirilmesini sağlamıştır.

2. **Teknolojik ve Stratejik Uyum:** Alman danışmanlar, Çin Ordusunun ihtiyaçlarına uygun olarak modern silahlar ve stratejik planlama konularında öneriler sunmuşlardır. Bu, ordunun güçlenmesine ve uluslararası düzeyde daha ciddi bir aktör olmasına katkı sağlamıştır.

3. **Dış Politika ve Bağımsızlık:** Çin, dış baskılara ve müdahalelere karşı daha bağımsız bir politika izlemeye çalışmıştır. Alman danışmanlar da bu bağımsızlık çabalarını destekleyerek, ordunun kendi kendine yeten bir yapıya kavuşmasını teşvik etmişlerdir.

Netice itibarıyla Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'in askeri modernleşme süreçlerine katkıları anlamında Alman danışmanların Çin'de daha etkili oldukları söylenbilir. Çünkü Çin'deki reform çabaları daha hızlı ve daha etkili bir şekilde uygulanmış, ordunun modernleşmesi ve güçlenmesi konusunda daha belirgin başarılar elde edilmiştir. Öte yandan, Alman askerî danışmanların Osmanlı İmparatorluğu ve Milliyetçi Çin'de başarı oranları farklılıklar gösterse de her iki imparatorluğun askerî modernizasyonda Alman etkisinin belirgin olduğu görülmektedir. Ancak Alman danışmanların öneri ve yönlendirmelerinin her zaman kendi ülkelerinin çıkarları doğrultusunda şekillendiği unutulmamalıdır.

Kaynaklar

Yayınlanmış Belge Koleksiyonları

KUO Heng-Yu - LEUTNER Mechthild (1991) *Dgu wijio dng'àn*, Tibi, Zhngyng ynjiūyun jīndi shǐ ynjiūsuǒ shǐlio y kn.

MA Zhendu (1994) *Zhng-D wijio mīdàng (1927-1947)* (1927-1947 Yıllara Ait Çin-Alman Diplomatik Gizli Dosyalar), Gungxī Shīfān Dxué Chūbǎnshè.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

AHERN Sean C. (2012) *Advising China. 1924-1948: The Role of Military Culture in Foreign Advisory Missions* (unpublished master's thesis), Marine Corps Command and Staff College, US Marine Corps University.

AKCAN Erol (2015) Colmar Von Goltz Paşa'nın Osmanlı Ordusu ve Askerî - Sivil Aydınlar zerindeki Etkisi, *Atatürk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1. s. 13-35.

ALKAN Necmettin (2018) Sultan II. Abdülhamit Dönemi ve Osmanlı Diplomasisi, *Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki*, Ed. Mehmet

- Alaaddin YALÇINKAYA, Uğur KURTARAN, Altınordu Yayınları. s. 205-237.
- ARMAOĞLU Fahir (1997) *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- AVCI Alaettin (1963) *Türkiye’de Askerî Okullar Tarihçesi (Cumhuriyet Devrine Kadar)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- BAUER Claudia (1999) *Deutschland und China in den 20er bis 40er Jahren - politische Beziehungen Hansarbeit*, <https://www.grin.com/document/96687> Erişim Tarihi 15 Aralık 2023.
- BERLEB Stefan (2005) *the Evolution and Devolution of German Influence on Chinese Military Affairs 1919-1938*, (unpublished PhD dissertation).
- BEŞİRLİ Mehmet (2004) II. Abdülhamit Döneminde Osmanlı Ordusunda Alman Silahları, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı 16, s. 121-139.
- BEYDİLLİ Kemal (1979) II. Abdülhamit Devrinde Gelen ilk Alman Askerî Heyeti Hakkında, *Tarih Dergisi*, Sayı 32, s. 481-494.
- (1983) Colmar Von Der Goltz Paşa’nın Gelişine Kadar Prusya-Alman- Osmanlı Siyasi ve Askerî Münasebetlerine Kısa Bir Bakış”, *20’nci Yüzyıl Başına Kadar Türk Askerî Eğitiminin Tarihi Gelişimi*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul.
- CHEN Yi-xin (1992) Zhōng-Dé guānxì yǔ Zhōngguó xiàndàihuà móshì (Çin-Alman İlişkileri ve Çin’in Modernleşme Modeli), *Èrshíbýì Shìjì Shuāng Yuè Kān*, Ekim 1992, No. 13, s. 64-72.
- DURGUN Bülent (2017) Turkish – German Military Relations and the Balkan Wars, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s. 217-238.
- ERGÜN Mustafa (1990) Türk Eğitiminin Batılaşmasını Belirleyen Dinamikler, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 17. s. 435-457.
- ERGİN Osman Nuri (1977) *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, İstanbul.
- FANG Qingqiu - CHEN Baozhu (1987) Chénchéng sǐrén huíyì zǐliào (Chen Cheng’in 1935-1944 Yıllara Ait Kişisel Hatıra Belgeleri), *Mínguó dǎng’àn*, No.1, 1987. s. 8 - 21.
- FOX John P. (1970) Max Bauer: Chiang Kai-shek’s first German military adviser”, *Journal of Contemporary History*, Vol. 5, No. 4, Sage Publications.

- GRÜBHABER, Gerhard (2018) *The German Spirit in the Ottoman and Turkish Army, 1908- 1938*, De Gruyter Oldenbourg.
- HOU Qiang (2005) Wǎn Qīng wàijiāo héyuē yǔ jīndài Zhōngguó fǎzhì xiàndàihuà de qǐmèng (Geç Qing Hanedanı Dönemi'ndeki Dış Politika Antlaşmaları ve Modern Çin Hukuk Sisteminin Aydınlanması), *Yúnnán shèhuì kēxué*, No.3, 2005, s. 107-111.
- HU Yuhai (2003) Jīndài Zhōngguó jūnfá zhèngzhì de xíngchéng jí tèzhēng (Modern Çin'de Savaş Lordu Siyasetinin Oluşumu ve Özellikler), *Shèhuì kēxué jí kǎn*, 2003, 0(1): 122-128.
- LI Minzhi, Shi Junlong ve Ruan Pengyu (2016) 1930-1950 Niándài de Zhōnghuá Mínguó wàijiāo zhèngcè (1930-1950 Yılları Arasındaki Çin Cumhuriyeti'nin Dış Politikası), *Dōnghǎi Dàxué Túshùguǎn Guǎn Kǎn*, No. 9, s. 66-73.
- LI Guoqi (2004) Èrshí Shìjì èrshí zhì sānshí niándài Zhōng-Dé jūnshì hézuò yǔ hé bù lóu fāng'àn (20.Yyüzyılın 1920'leri ile 1930'ları Arasındaki Alman-Çin Askerî İşbirliği ve Hapro Planı), *Táiwān Shìdà Lìshǐ Xuébào*, No. 32, Haziran 2004, s. 147-167.
- KIŞ Salih (2017) *Osmanlı Ordusunda Alman Ekolü; Von Der Goltz Paşa (1883-1895)*, Konya.
- LEWIS Bernard (1968) *The Emergence of Modern Turkey*, 2nd edition, Oxford University Press.
- MARTIN Bernd (1986) Das Deutsche Reich und Guomindang-China, 1927-1941, in Hengyu Guo (Hrsg.): *Von der Kolonialpolitik zur Kooperation: Studien zur Geschichte der deutsch chinesischen Beziehungen*, Minerva-Publishing, München.
- MARDİN Şerif (1991) *Türk Modernleşmesi: Batıcılık*, İletişim Yayınları.
- NALÇACI Murat (2013) 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Sürecinde Rusya Ordusu, *Tarih Dergisi*, Sayı 54, İstanbul, s. 149-172.
- REYHAN Cenk (2005) Türk-Alman İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı (1878-1914) *Belleken*, Cilt 69, Sayı 54, s. 217-266.
- RODRIGUEZ Robyn L. (2011) *Journey to the East: The German Military Mission in China, 1927-1938* (unpublished Ph. D. Dissertation), Ohio State University.
- SAVAŞ Gökhan (2023) Osmanlı Devleti'nde Askerî Eğitim Alanındaki Gelişmeler (19. Yüzyıl), *Harp Tarihi Dergisi*, Sayı 7. s. 99-140.

- SAYDAM Abdullah (2019) Osmanlı Harbiye'sinde Siyasi Muhalefet (II. Abdülhamit Dönemi) *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, s. 1-35.
- SUTTON Donald S. (1982) German Advice and Residual Warlordism in the Nanking Decade: Influences on Nationalist Military Training and Strategy, *The China Quarterly*, No. 91. s. 386-410.
- STROHN Matthias (2005) Hans Von Seeckt and His Vision of a 'Modern Army', *War in History*, Vol. 12, No. 3, Sage Publications.
- ORTAYLI İlber (1983) *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nişfuzu*. Kaynak Yayınevi, İstanbul.
- QIAN E-fen (1999) 1928-1938 nián de Dé-Zhōng guānxì, Wǔhàn (1928-1938 Yılları Arasındaki Alman-Çin İlişkileri), *Dàxué Xuébào (Zhéxué Shèhuì Kēxué Bǎn)*, No. 4, 1999. s. 111-115.
- UYAR Mesut (2019) Sanders Askerî Yardım Misyonu (1913-1918), *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 15, Sayı 30, s. 29-84.
- VON SANDERS Liman (1999) *Türkiye'de Beş Yıl*, Çev. Örgün UĞURLU, Yeni Gün Haber Ajans Yayını.
- SOMMER Walter (1971) Zur Rolle Deutscher Berater in den Einkreisungs- und Vernichtungsfeldzügen gegen die südchinesische Sowjetrepublik 1930-34, *Zeitschrift Für Politik*, 1971, *Neue Folge*, Vol. 18, No. 3, s. 269-304.
- WALLACH Jehuda L. (1985) *Bir Askerî Yardımın Anatomisi-Türkiye'de Prusya-Alman Askerî Heyetleri 1835-1919*. Çev. Fahri ÇELİK, Gnkur. Basımevi, İkinci Baskı.
- WANG Qianan (1975) Déguó gùwèn zài Nánjīng shíqí gōngzuò de huíyì (Nanking Döneminde Alman Danışmanların Çalışmalarına Dair Anılar), Táiběi: *Zhuānjì Wénxué*, Cilt 27, No.4, s. 52-56.
- WANG Zhenhua (1987) *Kàngzhàn shíqí wàiguó duì Huá jūnshì yuánzhù* (Japonya'ya Karşı Savaş Yıllarında Çin'e Yabancı Ülkeler Tarafından Yapılan Askerî Yardım), Táiběi, Huánqió Shūjú.
- YILMAZ Veli (1993) *Birinci Dünya Harbi'nde Türk-Alman İttifakı ve Askerî Yardımlar*, Cem Ofset, İstanbul.
- XIAO Jiandong (2001) Xīnhài Géming duì Zhōng-Dé guānxì de yǐngxiǎng (1911 Devrimi'nin Çin-Alman İlişkilerine Etkisi), *Wǔhàn Dàxué Xuébào Rénnén Kēxué Bǎn*. Vol. 54, No. 5, s. 591-597.

- XIN Damo (1982) *Déguó wàijiāo dāng'àn zhōng de Zhōng-Dé guānxì* (Alman Dışışleri Arşivindeki Çin-Alman İlişkileri), Táiwān: *Zhuànjì Wénxué*, Cilt 41, No.5, s. 116-120.
- XU Kang (2017) *Lùn Déguó jūnshì gùwèn tuán duì Zhōngguó zhěngjūn yǔ kàngri zhànlüè shèjì de Gòngxiàn* (Alman Askeri Danıřman Heyetinin Çin Ordusunun İslahına ve Japonya'ya Karřı Stratejik Tasarımına Katkısı Üzerine Bir İnceleme), *Mínguó dāng'àn*, s. 104-110.
- YUE Lan (2013) *General Von Seeckt and Sino-German Cooperation 1933-1938*, (Published Master's Dissertation) University of Massachusetts, Boston.
- YE Fengsu (tarih yok) *Déguó gùwèn duì wōguó kàngri zhànzhēng zhǐdǎo zhī yǐngxiǎng* (Alman Danışmanların Çin'in Japonya'ya Karşı Savaşında Yönlendirme Üzerindeki Etkisi), *Guófāng Zāzhì*, Cilt 11, No.10, s. 41-49.
- ZHANG Baijia (2013) *Zhōngguó wèi kàngri xúnqiú wàiguó jūnshì yuánzhù yǔ hézuò de jīnglì* (Çin'in Japonya'ya Karşı Yabancı Askerî Yardım ve İşbirliği Arayışı Deneyimi), <https://www.dswxyjy.org.cn/n/2013/0205/c218997-20437537.html> Eriřim Tarihi: 15 Aralık 2023.
- ZHANG Shunliang (2011) *Lùn Guómíndǎng gǎizǔ pài yǔ Zhōngyuán dàzhàn* (Kuomintang'ın Yeniden Yapılanma Fraksiyonu ve Orta Çin Meydan Savaşı hakkında Bir Tartışma), *Zhèngxiū tōngzhì jiàoyù xuébào*, No.8, Haziran 2011, s. 181-202.
- ZHU Kongba - SHAN Weihua (1999) *Déguó zhù Huá jūnshì gùwèn tuán duì Huá zuòyòng zhī píngjià* (Almanya'nın Çin'deki Askerî Danıřmanlık Misyununun Etkisinin Deęerlendirilmesi), *Xuéshù Jì*, No.5, s. 21-28.